

Sprokkels

Inhoud

Van het bestuur	3
Van het secretariaat	3
Stika	3
Amerikaanse herkauwers	4 t/m 5
Bezwaar	5
Redactiestandpunt	5
Bijzondere vondst	6 t/m9
Fossiele brandstof	10
Wilders en 't klimaat	11
Deelprogramma	12
't Creyspot	13
Scholen gidsen	14
Vrijwilligersuitje	15
Dagwandeling	15
Watercrassula	16 t/m 18
Wildcamera	18
Dierendag legenden	19
Sprokkelavond 2018	19
Geerbosdagboek	20 t/m 22
Wat is het IVN	23
De Kikker	23

Op de voorkaft: Kinderen van de Mariaschool bezien de natuur op veilige afstand.
Foto: Maria Kordewinders

Van de redactie

Dit is het laatste nummer van het jaar. Voor terugblikken is het nog wat vroeg. Er staan nog tal van IVN-activiteiten op stapel. En natuurlijk kun je er zelf ook op uittrekken voor een wandeling of fietstocht. De herfst is daar een heerlijke tijd voor. Eén van mijn favoriete natuurgebiedjes is het Wijboschbroek. Een minder bekend stuk hiervan is de Smaldonk. De gemakkelijkste manier om het gebied in te lopen is op de hoek van de Structuurweg en Steeg in Schijndel. Met de fiets kun je het Ben Peterspad volgen van Steeg naar Past. van Vroonhovenstraat in Wijbosch. Dit fietspad is genoemd naar een natuurliefhebber. Geniet nog van de herfst.
Suzanne

Bestuur en redactie

Locatie

IVN verenigingslokaal
De Buitendonk 3, 5467 DE Veghel

Bestuur

Voorzitter:

Fer Kalis
Marterweide 7,5467 LK Veghel
Telefoon.....(0413) 34 13 48

Secretaris:

Karin Koppen
Antoniusstraat 11,5469 EV Keldonk
Telefoon.....(0413) 21 02 16
secretariaat@ivn-veghel.nl

Penningmeester:

Henk van Helmond
Lavendellaar 345467BE Veghel
Telefoon(0413) 367476...06-515 534 30
Penningmeester@ivn-veghel.nl
NL62 TRIO 0338 4476 36 t.n.v. IVN afdeling Veghel

Lid en tevens vertrouwenspersoon:

Matty Meij
Parkietendonk 5.....5467 DR Veghel
Telefoon(0413) 35 00 71

Lid:

Marianne van Zeeventer
Roekdonk 2.....5467 DP Veghel
Telefoon(0413) 78 52 07

Webmaster: Geert van de Wiel

webmaster@ivn-veghel.nl
website www.ivn-veghel.nl

Redactie Sprokkels:

Maria Kordewinders-van den Tillaar
Geluckweg 45469 NA Boerdonk
Telefoon(0492) 46 33 83

Suzanne van Zutven

Peter van Beurden

Heiveld 65464 VT Veghel
Telefoon(0413) 36 57 12

Plooivoetstuijzwam. Bij het schoolgidsen gezien. Foto: M. Kordewinders

Van het bestuur

Klimaat was hét thema in de laatste Sprokkels; zoals al eerder door de redactie aangekondigd in het voorjaarsnummer, zou er een Klimaat-editie komen. Het bestuur had besloten om niet bij te dragen in de verwachting dat het hele spectrum van de klimaat discussie in beeld gebracht zou worden. Nu alleen een enkel standpunt uitgebreid in de artikelen aan de orde is geweest, leek het ons gewenst om de visie van het IVN expliciet weer te geven.

In de lesmap voor de nieuwe natuurgidsenopleiding van het landelijk IVN staat het volgende:

De dampkring om de aarde houdt de warmte die de aarde uitstraalt vast. Hoeveel warmte blijft hangen, is afhankelijk van de stoffen die in de dampkring zitten. Waterdamp houdt veel warmte vast en is het belangrijkste broeikasgas. Ook koolzuurgas (CO2) is een sterk broeikasgas. Andere broeikasgassen zijn methaan (CH4), lachgas (N2O) en de F-gassen (HFK's, PFK's en SF6). Het natuurlijke broeikaseffect is er altijd al geweest. Zonder dat effect zou het op aarde gemiddeld -18 °C zijn. De laatste honderd jaar is het kooldioxidegehalte in de lucht echter sterk gestegen. Tevens meet men een stijgende temperatuur op aarde. De organisatie van de Verenigde Naties (VN) die de risico's van klimaatverandering evalueert, het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), concludeerde eind 2013 dat het voor 95 procent zeker is dat de mens verantwoordelijk is voor de opwarming van de aarde. Volgens de VN zal klimaatverandering tijdens de 21ste eeuw zorgen voor plaatselijk grotere overstromingen, extremere weersomstandigheden, plaatselijk meer droogte en daardoor slechtere landbouwgrond.

Dit is een visie waarin het bestuur zich kan vinden.

Uiteraard zal over een ingewikkeld onderwerp als klimaat (verandering) verschillend gedacht worden. Het is goed om daar kennis van te kunnen nemen om je eigen mening daaraan te kunnen toetsen. Omdat er binnen de vereniging discussie is ontstaan over een aantal artikelen met betrekking tot klimaatverandering, vond het bestuur het belangrijk om ook de, binnen het IVN geformuleerde standpunten met betrekking tot klimaatverandering, weer te geven. Namens het bestuur,

Fer Kalis, voorzitter.

Van het secretariaat

Twee nieuwe leden, welkom!

Els Fijen uit Veghel
Riet Jager uit Erp

Verder heb ik een opzegging van Diny van de Zanden i.v.m. verhuizing.

Mocht u het lidmaatschap van het IVN willen beëindigen, dan dit s.v.p. vóór 1 december doorgeven aan het secretariaat.

Karin Koppen

STIKA

Stimuleringskader Groenblauwe Diensten (ook wel Groenblauw stimuleringskader genoemd).

Vanuit het Stimuleringskader Groenblauwe Diensten (STIKA) zijn er in de gemeente Meierijstad nog volop mogelijkheden voor subsidie voor de aanleg van landschapselementen en subsidie voor beheer van cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen (ouder dan 50 jaar). Denk hierbij naast poelen aan bomenrijen, knotbomen en akkerlanden.

Om in aanmerking te komen voor een aanlegsubsidie vanuit het STIKA moet worden voldoen aan de volgende eisen:

- U bent eigenaar van de grond in het buitengebied, of pacht de grond en heeft toestemming van de eigenaar (gemeentelijke gronden komen niet in aanmerking);
- De gronden liggen niet op uw erf (aanleg van erfbeplanting wordt niet gesubsidieerd);
- De gronden liggen, bij een huis met woonbestemming, minimaal 150 meter verwijderd van uw woonhuis;
- De gronden liggen, bij een agrarisch bedrijf, minimaal 10 meter verwijderd van het agrarisch bouwblok;
- U ontvangt over de in te brengen gronden geen andere subsidies.

Om in aanmerking te komen voor een beheerssubsidie vanuit het STIKA moet worden voldaan aan de volgende eisen:

- U bent eigenaar van de grond waar het landschapselement op staat, of pacht de grond en heeft toestemming van de eigenaar (gemeentelijke gronden komen niet in aanmerking);
- De landschapselementen liggen niet op uw erf (beheer van erfbeplanting wordt niet gesubsidieerd);
- Het element is ouder dan 50 jaar;
- U ontvangt over de in te brengen landschapselementen geen andere subsidies.

Als je iemand weet die iets voor de natuur wil doen en subsidie zou willen krijgen en ook nog voldoet aan de eisen voor de aanlegsubsidie en/of de beheerssubsidie kan met mij contact opnemen

Matty Meij
Amfibieen@ivn-veghel.nl
tel: 0413-350091

Voor info zie ook:

<http://anbbrabant.nl/>
<https://www.brabant.nl/loket/producten-en-diensten/detail.aspx?id=11506>
[http://www.brabantslandschap.nl/ons-werk/advies-en-subsidie/subsidiemogelijkheden/subsidieregeling-groen-blauw-stimuleringskader-stika-/](http://www.brabantslandschap.nl/ons-werk/advies-en-subsidie/subsidiemogelijkheden/subsidieregeling-groen-blauw-stimuleringskader-stika/)
<http://www.brabantslandschap.nl/assets/Uploads/Documenten/Algemene-brochure-STIKA.pdf>

En vele andere sites
Zoek op Stika, groenblauw stimuleringskader of vergelijkbare zoekopdrachten.

Tableau America 1950.

Amerikaanse herkauwers

Home on the Range

Oh give me a home where the buffalo roam,
Where the deer and the antelope play,
Where seldom is heard a discouraging word,
And the skies are not cloudy all day.

(www.mscwoutsongs.com)

Hoe de dierenwereld er in Europa uitgezien heeft voordat de mensen omstreeks 2000 jaar v.C. bij het begin van de Bronstijd veehouders werden, is moeilijk te zeggen. De plaats van de koeien werd nog ingenomen door oerosen en wisenten, maar andere grote herkauwers waren natuurlijk de edelherten. Kappen van bos leverde weidegrond met gras voor koeien, maar ook heide voor schapen en geiten. Hoe die overgang van wilde herkauwers naar tamme huisdieren de aantallen herkauwers veranderde is voor Europa nu moeilijk aan te geven. Maar dat ligt toch anders voor Noord Amerika. Daar vond de overgang van jacht naar veeteelt niet 4000 jaar geleden plaats, maar pas na de komst van de Europese kolonisten. Omdat dat maar ongeveer 5 eeuwen geleden plaatsvond, kan de wetenschap veel beter schatten welke aantallen wilde herkauwers sinds die tijd van dat continent verdwenen zijn omdat ze plaats moesten maken voor vee.

De belangrijkste grazer op de Amerikaanse prairie voor de komst van de Europeanen was natuurlijk de buffalo of Amerikaanse bizon. Daarvan liepen er tussen de 30 en 60 miljoen rond, gemiddeld 45 miljoen. Dat was ruimschoots voldoende om de menselijke bevolking van vlees te voorzien, want die was beslist nooit meer dan 18 miljoen mensen, lage schattingen spreken zelfs over slechts 2 miljoen Indianen. Voor de komst van vuurwapens en paarden was die jacht beslist een zware prestatie. Het wild moest te voet opgespoord en benaderd worden om de bizon met pijlen en speren te kunnen doden. De film 'Dances with wolves', toonde ons op gruwelijk wijze hoe die sportieve jacht na gebruik van paarden en geweren veranderde in een walgelijke slachtpartij. Volgens de overleving waren de beste bizonjagers in staat hun prooi zo dicht mogelijk te benaderen dat ze hun slachtoffers konden doden zonder dat de rest van de kudde op hol sloeg. Voor

een jager te voet is zo'n stampende bizon natuurlijk levensgevaarlijk, dat moet je hoe dan ook vermijden. Maar in de 19e eeuw was er geen enkele kans meer voor de bizon. Met repeteregeweren werden ze afgeslacht en tot zeep verwerkt. Na een tijdlang dicht bij totaal uitsterven verkeerd te hebben, kreeg de soort uiteindelijk toch bescherming zodat er nu weer ongeveer 30.000 in reservaten leven. Maar hun plaats als grazers is overgenomen door ongeveer 89 miljoen koeien.

Die hebben daarmee niet alleen die bizons verdreven, maar ook de aanzienlijk kleinere gaffelbokken. Die typisch Amerikaanse antilopen vulden het graaswerk van de runderen aan, er moeten er ongeveer 45 miljoen geweest zijn. Net als de gazellen op de Afrikaanse savanne vulden ze het grove werk van de buffels aan door ook de kleinere grassprietten op te eten. De resterende polletjes en de wortels waren voor de prairiehondjes. Door hun hoge snelheid kon geen Amerikaans roofdier gaffelbokken inhalen, alleen de cheeta jaagt sneller maar die hebben nooit in Amerika geleefd. Ongetwijfeld waren ze ook een gewilde prooi voor de jagers met pijl en boog. Door hun kleiner formaat en beter wendbaarheid zijn de gaffelbokken nooit zo dicht bij uitroeiing geweest als de bizons, maar toch zijn er nu nog maar ongeveer 1 miljoen over.

De oerbossen van Amerika waren het domein van de herten, ongeveer 10 miljoen wapiti's of elks zoals ze in Amerika heten en 45 miljoen kleinere soorten, muildeerherten en witstaartherten. Van de grote herten bleven er nog 1 miljoen over. De kleine herten waren fortuinlijker, daarvan zijn er nu nog zowat 35 miljoen over.

Verder leefden er in bergachtige streken nog omstreeks 2 miljoen schapen, de dall-schapen en de bighorns. Ook die aantallen zijn veel kleiner geworden, daarvoor in de plaats zijn er tegenwoordig wel zo'n 5 miljoen tamme schapen en 2,5 miljoen geiten. Tellen we de aantallen herkauwers op dan zien we dat ongeveer 133,5 miljoen dieren nu grazen op een gebied waar voorheen ongeveer 137 miljoen dieren konden leven. In aantallen is dat nauwelijks een verandering te noemen, gezien de beperkte nauwkeurigheid van de cijfers. Dat is ook niet zo wonderlijk, het door de zon beschenen oppervlak waarop het gras groeit, bepaalt hoeveel voedsel voor herkauwers er beschikbaar is. En terwijl voorheen de natuur bepaalde welke dieren het meest efficiënt van dat gras konden leven, zijn het nu wel de mensen die de soorten aanwijzen, maar het is nog steeds de zon die bepaalt hoeveel eten er is.

Tableau America 2017.

Met de planten in Amerika gebeurde eigenlijk zowat hetzelfde. Enorme oppervlakten prairie en oerwoud veranderden in weiden en akkers, de wilde grassen en bomen moesten het veld ruimen. Daarvoor kwamen een paar andere grassen, mais uit Mexico, tarwe en gerst uit Turkije, soja uit China, enzovoort. Maar de zonne-energie beperkt nog altijd de hoeveelheid biomassa van de planten, die vervolgens weer de maat voor de planteneters is.

Het aantal mensen dat daar vervolgens weer het vlees van consumeert, steeg wel enorm, in plaats van die 2 tot hoogstens 18 miljoen vóór Columbus zijn het er nu al meer dan 325 miljoen. Die eten samen wel zoveel vlees dat er ook nog eens vanuit het buitenland naar Amerika vlees en zuivel geïmporteerd moet worden, maar ze hebben weinig concurrentie meer van natuurlijke carnivoren als wolven, coyotes, beren en poema's. Je moet je maar niet voorstellen wat er allemaal zou gaan veranderen als de Amerikanen op grote schaal over zouden gaan naar veganistisch voedsel, de natuurlijke kringloop komt dan erger in de problemen dan ooit tevoren. Een enorme afname van het aantal herkauwers zou de natuurlijke afbraak van dood plantenmateriaal in de war sturen. Tot nu toe was dat deel van de natuurlijke kringloop intact gebleven.

Volgens de overlevering van de oude Amerikanen leefde er in de Noordelijke wouden van hun land een soort Verschrikkelijke Sneeuwman, de Sasquatch of Bigfoot. De berekeningen van moderne ecologen tonen aan dat die naam Grote Voet eigenlijk veel meer van toepassing is op ons dan op die oorspronkelijke Amerikaanse mensen. Toch was tot nu toe het aardoppervlak nog altijd groot genoeg om die 14 miljard voetstappen ruimte te geven. Het is duidelijk dat er een grens aan de groei van dat aantal voetstappen in zicht komt, dat is beslist nog een stuk belangrijker dan hoe groot die stap precies is. Maar ook een wat eerlijker verdeling van dat aardoppervlak, tussen de mensen onderling en tussen de mensen samen en de natuur is een belangrijk probleem, waar de wetenschap vooralsnog geen goede oplossing voor gaf. Op dat terrein zijn er nog veel heel belangrijke vragen om over na te denken.

Frank Lippe

Soorten	Voor 1500	Tegenwoordig
Runderen	45 miljoen	89 miljoen
Schapen+Geiten	2 miljoen	7,5 miljoen
Gaffelbokken	35 miljoen	1 miljoen
Grote herten	10 miljoen	1 miljoen
Kleine herten	45 miljoen	35 miljoen
Samen	137 miljoen	133,5 miljoen

Hoezo 97% consenses?

Cook liet uittreksels van klimaatgerelateerde wetenschappelijke artikelen onderzoeken op het voorkomen van het volgende:

De mate van de wetenschappelijke consensus dat menselijke activiteiten zeer waarschijnlijk de huidige opwarming veroorzaken. De uitkomst kwam als volgt tot stand.

11944	klimaatuitreksels werden bekeken =	100 %
7930	daarvan werden terzijde gelegd omdat ze zich er niet over uitlieten =	66,4 %
3896	werden aangemerkt als instemmend met enige door de mens veroorzaakte opwarming =	32,6 %
64	werden aangemerkt als ondersteunend voor de gekozen definitie =	0,5 %
41	ondersteunden de consensusdefinitie volledig =	0,3 %

Het meest geciteerde consensebewijs rammelt enigszins. P. van Beurden

Bezwaar

In de krant is veel te lezen geweest over de stijging van broeikasgassen n.a.v. een publicatie van Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). O.a. vraagt men aandacht voor de niet-CO2 broeikasgassen en de rol die zij spelen bij de mondiale uitstoot van alle broeikasgassen. Een van de niet-CO2 broeikasgassen is methaan en daarvan vermeldt het PBL dat dit een broeikasgas is dat in de lucht komt door veehouderijen, rijstproductie en het oppompen van fossiele energie en dat deze een rol speelt in de opwarming van de aarde.

In de voorlaatste Sprokkels is de volgende rectificatie verschenen: "De redactie van Sprokkels betreurt de publicatie van artikelen in voorgaande jaargang waarin veehouders zoals schapentelers en zuivelboeren de schuld kregen van klimaatverandering door methaanproductie waarvan vaststaat dat hij geen rol van betekenis bij klimaatverandering kan hebben.". De artikelen waarnaar verwezen wordt in deze rectificatie waren van mijn hand en geschreven in het kader van een 'duurzaamheidscolumn'. U begrijpt wel dat ik niet gelukkig was met deze rectificatie, zeker omdat er ook nog een begeleidende brief was waarin gesteld werd dat, "omdat ik niet de kwalijke juridische aspecten van mijn artikeljes in wilde zien, de redactie van Sprokkels zich van de inhoud moest distantiëren". Deze rectificatie is onzinnig omdat, ten eerste, met een rectificatie een fout wordt rechtgezet en een column altijd subjectief is, dus er is geen sprake van goed of fout, het betreft een mening Ten tweede zal niemand ontkennen dat herkauwers methaan uitstoten en dat methaan een broeikasgas is. En ten derde heb ik nooit gesteld dat vee de veroorzakers zijn van klimaatverandering maar wél dat ze een rol spelen.

Natuur en Milieu (toch ook een gerenommeerde instelling) schrijft in haar Voedselvisie: 'Het aantal melkkoeien in Nederland moet met 40% verminderen om de klimaatdoelstellingen te halen.' en 'Een melkkoel stoot jaarlijks 10 ton CO2 equivalenten uit, vooral methaan. Dat is meer dan de jaarlijkse uitstoot van een auto of voor het verwarmen van een woning'.

Gezien de actualiteit van het onderwerp door de publicatie van PBL heb ik de redactie gevraagd om de rectificatie terug te draaien maar daar zien zij niet de noodzaak van in. Dus bij deze mijn rectificatie van de rectificatie.

Karin Koppen

Redactiestandpunt

Het bezwaar hierboven nuanceert de eerder gedane uitlatingen gedaan in de duurzaamheidsartikelen. Zoals het feit dat elke menselijke activiteit in meer of mindere mate een rol speelt. Iets dat volgens ons de mensheid deelt met vele andere buiten de mens gelegen oorzaken.

Maar het ging de redactie niet om de inhoud, maar om het feit dat wij als redactie werden aangesproken op plaatsing van artikelen waarop, zoals voorgesteld door de schrijver van de door Karin aangehaalde brief aan bestuur en redactie, juridische stappen zouden kunnen volgen. Daarom heeft de redactie gekozen voor het plaatsen van de door briefschrijver aangeleverde rectificatie, omdat zij in haar vrijwillige redactietaak hoor en wederhoor als leidend uitgangspunt wil hanteren zonder andere partijen te benadelen en daarmee geen rechtsgang wenste aan te gaan.

Bijzondere vondst

Mexicaanse zwartsteel nestelt in mijn tuin

De ontdekking

In mijn boek 'Gasten van bijenhôtels' (Breugel 2017) heb ik enige aandacht geschonken aan de Mexicaanse zwartsteel *Isodontia mexicana* en stel daar dat het een soort is om naar uit te kijken, omdat de soort pas in 2010 voor het eerst in ons land is gezien en nog nergens nesten waren gevonden. Tot mijn verrassing zag ik in 2016 in augustus nestafsluitingen van deze langsteelgraafwesp in Veghel op het Spoorpad aan het Rietven. Dit jaar ben ik in juli regelmatig daar gaan kijken.

Op 18 juli beleefde ik het genoeg om er een vrouwelijk exemplaar van deze langsteelgraafwesp met zeer lange verdroogde grashalmen te zien vliegen om er een gang mee binnen te gaan (zie foto 1). Op 19 juli was de nestgang afgewerkt (foto 2) met verdorde bleke grashalmen.

In april was in mijn eigen tuin een nieuw bijenhôtel geplaatst met uitneembare elementen, onder andere met blokken van merbau waarin ikzelf half mei gangen had geboord en cassettes met bamboe en riet had gevuld (foto 3). Mijn vreugde was groot toen ik daar, ook op 19 juli, een door genoemde graafwespensoort afgewerkte nestgang aantrof, maar nu met groen vers gras (foto 4). Tot dan toe had ik niets gemerkt van de activiteiten van de eigenaresse. Maar de volgende dag had ik al meer geluk. Op het Rietven waren nu al 3 gangen afgesloten en bij mij thuis een tweede. Ook zag ik daar nu voor het eerst de graafwesp vliegen met groene grassprietten naar een derde gang. Op 21 juli kon ik thuis vaststellen dat de wesp een vrouwelijke zuidelijke boomsprinkhaan (*Meconema meridionale*) als prooi meebracht waar één (de rechter) antenne aan ontbrak.

Pas op 22 juli kon ik de eerste foto maken van *Isodontia mexicana* met een vrouwelijke zuidelijke boomsprinkhaan (foto 5). Er ontbrak een linkerachterpoot. Vanaf toen hebben Annemarie en ik met enige regelmaat wat tijd doorgebracht bij de nestgangen (foto 6). Daaruit resulteerde het onderstaande. De observaties zijn niet systematisch geweest en we hebben zeker een zeer groot aantal keren gemist dat de wesp met prooi of grassprietten of niets kwam aanvliegen. In mijn eigen tuin hebben we de wesp waargenomen tussen 21 juli en 7 augustus. Daarna is ze niet meer terug gekomen en waren 7 gangen in gebruik genomen. Aan het Rietven zag ik de eerste Mexicaanse zwartsteel, zoals gezegd, op 18 juli en de laatste op 26 augustus. Daar waren toen 9 gangen gevuld. Het weer werkte vaak niet mee. Het is nu voor het eerst dat in Nederland melding wordt gemaakt van de Mexicaanse zwartsteel die met prooi en nestmateriaal komt aanvliegen. Veghel heeft dus een landelijke primeur!

De prooi

In alle zestien waargenomen gevallen bestond de prooi uit zuidelijke boomsprinkhanen (foto 7). Tabel 1 geeft een opsomming van onze waarnemingen. De samenvatting in tabel 2 laat zien dat driekwart uit vrouwelijke exemplaren bestond. In totaal hebben we de twee wespen met 16 prooidieren waargenomen, maar dat moeten er veel meer geweest zijn, gezien de bevoorrading van één broedcel (zie verder).

Foto 1 *Isodontia mexicana* met strootje aan het Rietven in Veghel.

Foto 2 Vers afgewerkt nest *Isodontia mexicana* aan het Rietven te Veghel.

Foto 3 Nieuw bijenhôtel in de tuin van de auteur.

Foto 4 Door *Isodontia mexicana* afgewerkte nestgang in mijn tuin.

Foto 5 *Isodontia mexicana* met vrouwelijke zuidelijke boomsprinkhaan (met beide antennes maar mist linkerachterpoot).

Foto 6 Zo maakte ik foto's van *Isodontia mexicana* met prooi of grashalmen.

Foto 7 *Isodontia mexicana* met vrouwelijke zuidelijke boomsprinkhaan.

Tabel 1. Waarnemingen aan prooien van *Isodontia mexicana* te Veghel in 2017

locatie	datum	aantal antennes	aantal achterpoten
Plevierdonk	21-07	1 (-R)	2
Plevierdonk	22-07	2	1 (-L)
Plevierdonk	27-07	1 (-)	2
Plevierdonk	02-08	2	2
Plevierdonk	06-08	2	2
Plevierdonk	06-08	2	2
Plevierdonk	06-08	2	1 (-L)
Plevierdonk	06-08	0	2
Plevierdonk	07-08	0	2
Plevierdonk	07-08	0	2
Plevierdonk	07-08	0	2
Plevierdonk	07-08	0	2
Plevierdonk	07-08	1 (-R)	2
Rietven	25-08	0	1 (-R)
Rietven	26-08	0	2
Rietven	26-08	0	1 (-R)

Tabel 2. Samenvatting prooien *Isodontia mexicana* (Veghel van 21-07-2017 t/m 26-08-2017)

			totaal
aantal	4	12	16
2 antennes	2	3	5
1 antenne	0	3 (2x-R)	3 (2x-R)
0 antennes	2	6	8
1 achterpoot	1(-R)	3 (2x-L)	4

Het blijkt dat vaak twee antennes worden afgebeten op stukjes van ongeveer 5 mm na, die de wesp tussen de kaken klemt. Waarom dit gebeurt, is mij nog niet duidelijk. Bij het exemplaar uit onze eigen tuin valt het op, dat van de eerste 7 waargenomen prooien er 5 beide antennes nog hadden en twee één antenne misten (1x de rechter, de andere niet kunnen waarnemen). Van de volgende 5 werden beide

antennes afgebeten om er daarna nog één binnen te brengen waarvan de rechterantenne was afgebeten. Het lijkt alsof de wesp het afbijten heeft moeten leren.

Ook ontbreekt in een kwart van de gevallen een achterpoot van de sprinkhaan (zie foto 7 en 8). Dit kan een amputatiereflex zijn van de sprinkhaan bij de overval door de wesp, of die poot was er al eerder af. In alle gevallen ging het om volwassen exemplaren.

We hebben waargenomen dat prooien binnen 10 minuten na elkaar werden binnengebracht, maar vaak duurde het langer dan ons geduld.

Omgang met de prooi

Enkele keren heb ik een prooidier (kort) afgenomen. De sprinkhaan bleek zich dan nog wel spontaan wat te krommen en was dus niet stijf verlamd. De prooi wordt vliegend vervoerd met de rugkant tegen de buik van de wesp en door de wesp vastgehouden met haar kaken op enkele mm voorbij de kop aan de antennes of de stompjes ervan (foto 9), terwijl ze haar middelste poten gebruikt om haar slachtoffer te ondersteunen. Meestal ging ze met de sprinkhaan onder zich de gang in, maar soms ook werd die aan de ingang achtergelaten met de poten of de helft van het lichaam naar buiten en pas na een minuutje of wat naar binnen getrokken. Waarschijnlijk had dat er mee te maken of ze diep of vooraan in de gang met een broedcel bezig was.

Opbouw van het nest en de afsluiting

In alle gevallen werden boorgangen van 9 mm diameter gebruikt. Hoewel er in mijn tuin ook veel bamboe met die maat in de onmiddellijke nabijheid was, heeft de wesp daar niet één keer naar omgekeken. Ze is er zelfs nooit op geland. Ze heeft 7 gangen in gebruik genomen die dicht bij elkaar lagen in één etage van het 'bijenhotel'. Zo'n 30 cm hoger stonden ook voldoende 9 mm gangen ter beschikking in hardhout, maar ze is steeds op dezelfde etage gebleven bij al haar activiteiten.

De langsteelgraafwesp voerde tussen de bevoorrading met prooidieren ook vaak enkele grassprietten aan. Op enkele dagen hebben we haar waargenomen met alleen maar deze activiteiten. Het duurde soms maar twee minuten vóórdat ze terug was met nieuw gras. De stukken varieerden in lengte van ongeveer 6 cm tot 15 cm. In veel gevallen stak de spriet een stuk uit de gang en werd stukje bij beetje naar binnen getrokken, vaak tot alles verdwenen was, maar ook enkele keren bleef in onze tuin de grasspriet een aantal cm uitsteken.

De stukken gras worden vervoerd door ze op 2 mm van de snee met de kaken vast te houden (foto 10 en 11). Opvallend was dat bij ons (Plevierdonk) vrijwel alleen maar vers afgebeten groene grassprietten werden verwerkt, die van vrij ver moeten zijn gehaald, want in onze tuin staat geen gras en de naburige tuinen hebben alleen kort gras. Op de locatie Rietven is steeds verdroogd materiaal gebruikt (foto 1), terwijl daar het lange verse gras in de onmiddellijke nabijheid tot onder de nestplaats groeide.

Bij de verwerking van gras wordt het vaak in de gang krom gedrukt, zodat het wat oprolt, ook bij de afsluiting van de nestgang (zie foto 9), maar we troffen ook regelmatig stukken gras aan die met de kaken waren bewerkt en waarin veel lengtescheurtjes zaten en dwarsbeten, kennelijk om ze beter te kunnen krullen. De wespen waren soms minutenlang bezig om het gras in de nestgang te verwerken. Omdat deze dieren erg schuw waren, hebben we ze nooit bezig gezien met het afdichten van de nestgang. De afsluitingen in onze eigen tuin hadden nauwelijks uitstekende grassprietten, terwijl dat op het Rietven wat vaker het

Foto 8 *Isodontia mexicana* met een vrouwelijke boomsprinkhaan met afgebeten antennes maar wel met beide achterpoten.

Foto 9 *Isodontia mexicana* met mannelijke zuidelijke boomsprinkhaan (mist beide antennes en de rechterachterpoot) locatie Rietven.

Foto 10 *Isodontia mexicana* met verse grasspriet in de tuin.

Foto 11 *Isodontia mexicana* met grassprietje tussen de kaken in waakzame houding.

Foto 12 Vijf nestgangen zijn gesloten door *Isodontia mexicana* in de tuin van de auteur.

geval was. Maar ook lang niet zoveel als bijvoorbeeld in Zuid-Frankrijk door mij een aantal keren gezien is (zie Breugel 2017).

We hebben geen nestgangen geopend. Uit de wat spaarzame goede foto's die van de nesten te vinden zijn op internet blijkt dat de gekromde en opgekrulde grassprietten de broedcel afbakenen en er soms ook in verwerkt zijn. Het aantal prooien per cel kan groot zijn als er nimfen in zijn verwerkt, maar bij grotere prooien blijft het beperkt tot soms een stuk of 4 (zie o.a. Internet 1). Van het aantal prooidieren per broedcel en het aantal broedcellen per nestgang (die 10 tot 12 cm diep waren) is, in de gevallen die wij hebben gezien, niets te zeggen.

Verstoring gedrag

De Mexicaanse zwartsteel is een schrikachtige wesp, die niet zelden op beweging of een veranderde situatie al op enkele meters afstand reageert met waakzaam kijken of wegvliegen. Het maakte het waarnemen en fotograferen soms erg lastig. Als je stilzit op een meter afstand komt de wesp wel, maar is dan al meteen alert en gaat er bij de minste beweging, bijvoorbeeld het optillen van de camera, vandoor.

Als een sprinkhaan uit de ingang van de nestplek werd weggehaald reageerde de graafwesp meestal vrij snel en zocht buiten andere gangen af. De prooi werd onmiddellijk weer geaccepteerd als die teruggelegd werd en meteen de gang in getrokken.

In een paar gevallen heb ik, terwijl de wesp weg was, een opgerold stukje blad voor in de nestgang gestopt. Daarop reageerde de wesp bij terugkomst in grote verwarring. Ze

kwam vaak terug naar de gang, maar al van afstand zag ze dan het probleem. Zeer dikwijls zocht ze gangen op die een vergelijkbare diameter hadden. In één geval deponeerde ze daarin ook haar prooi. Die gang nam ze later ook in gebruik. De laatste twee nestgangen werden min of meer tegelijk bevoorrad, mogelijk doordat de wesp door onze aanwezigheid in de war werd gebracht. Die gangen werden nooit afgesloten zodat uiteindelijk 5 gesloten gangen te zien waren (foto 12).

Dit artikel verschijnt ook in het lijfblad van de mensen die zich met de vliesvleugeligen bezighouden: Hymenovaria.

Literatuur

Breugel, P. van, 2017. Gasten van bijenhôtels, paragraaf 18.6; herziende uitgave (www.bestuivers.nl/publicaties).

Internet 1. <https://www.zoom-nature.fr/le-meconeme-fragile-ou-quand-les-chemins-des-envahisseurs-se-croisent/>

Pieter van Breugel

Antoon Raaijmakers geeft paddenstoelenvoorlichting.

Fossiele brandstof

Het gebrek aan deskundigheid op het gebied van klimaat is eigenlijk alleen goed zichtbaar voor mensen die zelf totaal niet deskundig op dat gebied zijn. De mensen die zichzelf op dat terrein wel deskundig noemen, worden namelijk gedirigeerd door een totaal onwetenschappelijk politiek systeem, de Amerikaanse twee-partijen-politiek. Wie de belangen van de Amerikaanse Democraten steunt, mag profiteren uit de democratische subsidiepot, die de broeikasstheorie steunt als verkoopverhaal voor kernenergie. Wie de belangen van de Amerikaanse Republikeinen steunt mag profiteren uit de republikeinse subsidiepot, die de belangen van de oliegeiganten steunt door de gevolgen van klimaatverandering te bagatelliseren. Wie wetenschap op klimaatgebied wil bedrijven op een objectieve manier mag dat uit zijn eigen zak betalen. Maar omdat je dan wel altijd minstens een van die twee andere groepen deskundigen als tegenstander ontmoet, heb je geen schijn van kans om bij de pers, wetenschappelijk of populair, een letter gepubliceerd te krijgen. Zo is de toestand al decennia lang, beide economische machten bepalen wat wetenschap mag zeggen.

Wat de zaak nog een enorm stuk ernstiger maakt is de storende werking die uitgaat van de milieubeweging. Van nature zou die een derde partij moeten zijn, die zowel tegen de theorie van de kernenergie-lobby als tegen het standpunt van de autolobby zou moeten zijn. Een schoon milieu is duurzaam. Maar ongehinderd door kennis van zaken op het gebied van klimaat hebben zij de kant van de Democraten gekozen, zodat ze de felste voorvechters in de strijd tegen uitstoot zijn en het vuile werk voor de kernenergie-lobby mogen doen. Dat begon in de tijd waarin de kwalijke kanten van kernenergie overduidelijk werden, dankzij de radioactieve wolk die vanuit de Oekraïne een groot deel van het Noordelijk halfrond vergiftigde. De milieubeweging meende dat uranium geen rol van betekenis voor de toekomst had en greep zijn kans om met de strijd tegen CO2 nu ook de fossiele brandstof uit de wereld te helpen.

De huidige betekenis van die kernenergie wordt ons duidelijk als op 11 oktober 2017 in grote delen van Nederland voor mensen onder de 18 pillen worden verspreid die in het onwaarschijnlijke geval van een ramp met de kerncentrales een beetje bescherming moeten bieden tegen dat radioactieve gif. Borssele draait en niemand denkt erover om dat eerder te stoppen dan de kolencentrales.

Illustratief voor de ondoordachte houding van bijvoorbeeld Lucas Reijnders in de tijd na Tsjernobyl is het volgende citaat uit Wikipedia over professor Böttcher, oprichter van de Club van Rome, voorstander van duurzame energie, tegenstander van uitputting van natuurlijke grondstoffen, zoals fossiele brandstof en uraniumerts. Dit staat vandaag nog in Wikipedia over professor Frits Böttcher (1915-2008): -"Tegenstanders van zijn standpunten beweerden dat zijn instituut draaide op geld van de autolobby zoals Shell, BOVAG en RAI. Bovendien vermoedden zij dat Böttchers afkeer van kernenergie een belangrijke rol speelde bij zijn houding ten opzichte van het broeikas-effect. Lucas Reijnders vroeg hem na afloop van een discussie op de televisie (in het begin van de jaren '90) waarin Böttcher had gezegd dat er geen CO2-probleem is "Je weet toch ook wel dat dat niet klopt" waarop hij als antwoord kreeg "Ja, maar ik ben tegen kernenergie"."-

Hier staat de naïeve idealist Reijnders met zijn toekomstbeeld van een schoon milieu als vijand tegenover de intel-

ligente realist Böttcher van het rapport Grenzen aan de Groei. Lucas heeft in de puinhopen van Tsjernobyl een boobytrap gevonden, waarmee hij nu ook nog fossielen zoals Frits met zijn verleden bij de Shell de lucht in kan blazen. Hij heeft echt geen idee dat Böttcher meer zijn hart en zijn verstand laat spreken als het om het milieu voor onze kinderen gaat dan hijzelf. Frits ziet heel duidelijk waar de weg heen leidt die de milieubeweging kiest, naar een afgrond waar zowel uraniumerts als fossiele brandstof tot het laatst uitgeput worden voordat men eindelijk begint met duurzame energie.

Nog in zijn 90e jaar trok professor Böttcher door Nederland om de foute keuze van de milieubeweging uit te leggen als het gaat om het probleem duurzaamheid. Hij was heel duidelijk in zijn oordeel over de toen ook al bestaande plannen om de uitstoot van energiecentrales ondergronds op te slaan. Waanzin noemde hij dat, symptoombestrijding, omdat je wel onvervangbare fossiele brandstof verbrandt maar de oplossing van het probleem naar de toekomst verschuift, precies dezelfde struisvogelpolitiek als met radioactief afval. Als hij zou weten dat kabinet Rutte III die waanzinnige opslag tot speerpunt van het beleid voor de komende regeringsperiode verklaard heeft, zou hij zich in zijn graf omkeren zou je zeggen. Maar het is wel de gruwelijke werkelijkheid van vandaag.

Gelukkig hebben we nog een Rijksoverheid die daar de logische consequenties van onder ogen ziet. Nog in deze maand oktober van 2017 krijgen 1,2 miljoen huishoudens jodumpillen tegen schildklierkanker bij onze kinderen in het geval van een ongeluk bij een kerncentrale. Het zal wel nooit nodig zijn, maar het is wel verstandig voorbereid te zijn als het toch fout loopt. Ik stel voor om die nuttige pil een naam te geven naar de milieuvorvechter aan wie wij dat te danken hebben. Zoals de Drionpil mensen zou kunnen steunen die bang zijn voor een toekomst als kasplantje zo kan de Reijnderspil hoop bieden voor ouders van kinderen die te dicht bij Borssele, Emsland, Doel en Tihange wonen.

Bekijk bijgaand plaatje, een combinatie van twee afbeeldingen bij Google, het is niet als een grap bedoeld maar gewoon als uitgangspunt voor een meditatie, verleden, heden, toekomst, wat is de zin?

Frank Lippe

“

Dierendag:

Als de vos de passie preekt, boer pas op je kippen.

”

Wilders en 't klimaat

Ik geef het toe: de titel van dit stuk is ook gekozen om als lokkertje te dienen. Ik vind het namelijk belangrijk dat veel mensen het gaan lezen want het is belangrijk.

De discussie is voorbij. Meer dan een eeuw is er gediscussieerd over de rol van de mens in de klimaatverandering. De klimaatdeskundigen zijn er eindelijk uit, de mens beïnvloedt het klimaat door de verhoogde uitstoot van broeikasgassen en door deze menselijke uitstoot zal de temperatuur op aarde dusdanig stijgen dat er tal van milieuproblemen gaan ontstaan. 97% van de klimaatwetenschappers (Pechtold sprak in een interview op tv zelfs van 98%) is hiervan overtuigd. Bewijzen voor de menselijke invloed op de klimaatverandering kunnen niet gegeven worden. Het 'experiment' kan namelijk niet herhaald worden maar de negatieve invloed van de mens wordt wel zeer aannemelijk genoemd door deze 97%. Dit is te vergelijken met de discussie over de evolutietheorie van Darwin. Ook nu nog zijn er wetenschappers die het scheppingsverhaal een wetenschappelijke basis proberen te geven en de evolutietheorie onderuit proberen te halen. Het percentage creationisten ligt gelukkig in dezelfde orde van grootte als het percentage milieusceptici. Ook deze discussie is voorbij.

Gelukkig begint eindelijk de politiek te reageren op de kennis die door de wetenschappers in de afgelopen eeuw is vergaard. Er worden klimaatafspraken gemaakt en doelen gesteld om de menselijke uitstoot van CO₂ te verminderen en daarmee de temperatuurstijging op onze planeet te beperken. Het gemiddelde weer is langzaam aan het verschuiven, en de kans op warm (en extreem) weer wordt groter. Wie wil wachten op 100% zekerheid dat de mens schuld is, moet wachten tot Nederland onder water staat. En zelfs dan zal het onmogelijk zijn een 100% sluitend bewijs te leveren. Maar hoogstwaarschijnlijk was het dan wel zo. Wie wil dat risico nemen? En mag je dat risico nemen, als dat voor ons en onze kinderen en kleinkinderen ook zeer waarschijnlijk ernstige gevolgen zal hebben? Ik vind van niet.

De afgelopen jaren verschenen er in Sprokkels, het ledenblad van IVN Veghel, verschillende artikeltjes over klimaatverandering en de invloed van het menselijk handelen hierop. Deze stukken worden gepubliceerd zonder enig begeleidend of aanvullend commentaar van het bestuur van IVN Veghel of de redactie van Sprokkels. Een klimaatscepticus gebruikt het blad om zijn mening over klimaatverandering te ventileren en discussie uit te lokken. Er wordt telkens weer beweerd dat de invloed van de mens op de temperatuurstijging marginaal is. Dus is het zonde van al het geld dat nu en in de toekomst geïnvesteerd wordt in bijvoorbeeld de aanleg van windmolenparken en zonneparken. Kolen zijn veel goedkoper. In de stukjes wordt op een arrogante wijze de vloer aangeveegd met de overgrote meerderheid van klimaatwetenschappers die weggezet worden als oogkleppen dragende dommeriken. Enige nuancering is hierin niet te ontdekken. De troef in de argumentatie is het zogenaamde Arrheniuseffect dat in 1934 door Baas Becking gebruikt werd om de toename van het CO₂-gehalte van de atmosfeer te verklaren. Opmerkelijk is dat het de Zweed Arrhenius zelf was die in 1895 als eerste wetenschapper de relatie legde tussen CO₂ stijging van de atmosfeer en temperatuurstijging. Hij constateerde ook dat

menselijke activiteiten, met name het stoken van steenkool, het CO₂ gehalte liet stijgen en daarmee de temperatuur. Arrhenius vond dit overigens een gunstig effect want op deze manier zou een volgende ijstijd mogelijk kunnen worden voorkomen.

De relatie tussen CO₂-gehalte, temperatuur en de invloeden van de mens hierin is een hele ingewikkelde. Het is raar dat verwacht wordt van ons IVN-leden dat wij een discussie hierover gaan voeren. Beter kun je je hiervoor richten tot de wetenschappers die hiervoor hebben gestudeerd. Naar eigen zeggen, heeft de betreffende klimaatscepticus dit gedaan maar krijgt hij nooit reactie. Wat natuurlijk logisch is want de discussie is voorbij. Net zoals een creationist geen reactie zal krijgen van wetenschappers als bijvoorbeeld Paul Brakefield, hoogleraar evolutiebiologie van het Instituut Biologie Leiden, zal een klimaatscepticus geen reactie krijgen van bijvoorbeeld Robbert Dijkgraaf, directeur van het Institute for Advanced Study in Princeton. Men heeft daar gewoon geen tijd meer voor over. De discussie is voorbij.

Zelf heb ik de bewuste gepubliceerde stukken in Sprokkels voorgelegd aan de klimaatdeskundige van de Stichting Natuur en Milieu te Utrecht. Zijn reactie laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Ik citeer: "Er zijn zo ongeveer 1001 gaten te schieten in zijn verhaal, het klopt van alle kanten niet." En verder: "Ik denk niet dat het veel zin heeft om met deze man in discussie te gaan, hij wil duidelijk dit ten koste van alles ontkennen."

De podia waarop de ideeën van klimaatsceptici te vinden zijn, zijn ultrarechtse websites en blogs met een hoog Wildersgehalte, maar dus ook het ledenblad van het IVN Veghel, Sprokkels.

Ik vraag me af of als er een creationist lid wordt van het IVN Veghel, we dan mogelijk kunnen verwachten dat we vier keer per jaar verhaaltjes te lezen krijgen waarin de evolutietheorie van Darwin belachelijk gemaakt wordt.

Ton Hermans

P.S.: Het is zeker niet de bedoeling van bovenstaand stuk, om een discussie te gaan starten. Ik zal dan ook niet reageren op aanvullingen of commentaar. De discussie is immers voorbij; het is tijd voor actie!

Bronnenlijst:

Boeken:

-Arrhenius, Svante -On the Influence of Carbonic Acid in the Air upon the Temperature of the Ground, Stockholm, Physical Society, 1895

-Baas Becking, L G M - Geobiologie of inleiding tot de milieukunde, Den Haag, 1934

Internet:

-<http://www.duurzaambedrijfsleven.nl/cop21/10521/hoe-zit-het-nu-echt-10-feiten-over-klimaatverandering>

-<https://klimaatverandering.wordpress.com/wat-weten-we/>

-<http://www.dagelijksstandaard.nl/2015/05/mijn-kijk-op-de-invloed-van-co2-op-het-klimaat/>

Meester... één gaatje is al genoeg.

Peter van Beurden

Deelprogramma

! Let op: kijk altijd even op de website (www.ivn-veghe.nl) of er wijzigingen zijn.

Vrijdagochtend wandeling

elke vrijdag 9.30-12.30
Vondelstraat
Pieter van den Berk 36 60 84

Veghels Landschap (wilgenknotten)

november t/m maart
1e en 3e zaterdag v.d. maand
9.00-12.00
Fer Kalis 34 13 48

November

Woensdag 1, kinderactiviteit *(L/P)
Tuintelling Paddenstoelen. Natuurtuin,
14.00 – 16.00
Pam Kalis 34 39 82

Donderdag 2, lezing (L/P)
Natuurgeluiden. Hoe? Zo! (Bart Gras)
20.00 - 22.00
Karin Koppen 21 02 16

Zaterdag 4, overige activiteit (L/P)
Natuurwerkdag
9.30 - 12.30
Fer Kalis 34 13 48

Dinsdag 21, ledenavond (L)
Foto's voor de Vuist (Pieter v Breugel)
20.00 – 22.00
Lidou van Beurden 36 57 12

December

Dinsdag 12, ledenavond (L)
Sprokkelavond
20.00 - 22.00
Lidou van Beurden 36 57 12

Januari

Zondag 7, excursie (L)
Nieuwjaarswandeling Aa-broeken
14.00 - 16.00
Fer Kalis 34 13 48

Woensdag 17, kinderactiviteit *(L/P)
Tuintelling Vogels
14.00 – 16.00
Pam Kalis 34 39 82

Februari

Dinsdag 6, lezing (L/P)
Een vliegende Kraai vindt altijd wat!
lezing over kraaiachtigen
door Gerard Compiet
20.00 - 22.00
Marianne van Zeeventer 78 52 07

Donderdag 22, ledenavond (L)
Sprokkelavond
20.00 - 22.00
Peter Otte 06 28611246

Maart

start Voorjaarscursus; data zijn nog niet bekend.
Houd de website in de gaten!
Fer Kalis 34 13 48

Dinsdag 13 ledenavond (L)
Jaarvergadering
20.00 - 22.00
Karin Koppen 21 02 16

Zondag 18, doorstapwandeling (L/P)
Rondje Veghel
9.00 – 15.00
Fer Kalis 34 13 48

Woensdag 21, kinderactiviteit * (L/P)
Boomfeestdag op de Natuurtuin
14.00 – 16.00
Pam Kalis 34 39 82

Zaterdag 24, (L/P)
Veghel Paasbest
informatie volgt in SPROKKELS en website
Fer Kalis 34 13 48

L = activiteit voor IVN leden Veghel
L/P = activiteit voor IVN leden en publiek

Excursies: tenzij anders vermeld, verzamelen op het Stadhuisplein, Veghel

Lezingen: verenigingslokaal Bunders-school, De Buitendonk 3, 5467 DE Veghel

* Natuurtuin = Patrijdonk 53a

OVERIGE DATA

Voorjaarscursus
Fer Kalis 34 13 48
Niet leden € 30, leden IVN € 20. Aanmelden vóór 1 maart bij secretariaat@ivn-veghe.nl
3 binnenlessen + 4 buitenlessen

Geerboswerkdag

zaterdag 25 november 9.30 – 12.00
zaterdag 24 maart 10.00 – 12.00
zaterdag 14 juli 9.30 – 12.00
Lidou van Beurden 36 57 12
Insectentuin Geerbos bij sportvelden Veghel (gele bordjes volgen). Meestal is op zaterdagochtend iemand van het IVN aanwezig.

Gidsenochtend

zondag 18 maart
Fer Kalis 34 13 48

Schoolgidsen met de Mariaschoolkinderen. Foto: Maria Kordewinders

Klokjesgentiaan. Foto: M. Kordewinders

't Creyspot

n.a.v. film Leo van de Veerdonk en presentatie Ton Hermans 31 augustus en excursie 3 september.

Icoon van het natuurgebiedje 't Creyspot, gelegen tussen Schijndel en Sint-Michielsgestel, is de Klokjesgentiaan waarvan er toch, voor Nederlandse begrippen, hier veel bloeien tussen de heide. En verder een reeks bijzondere planten zoals het Klein warkruid, ook wel bekend als duivelsnaaigaren. Een plant die volledig parasiteert op heideplantjes.

Op de schrale heidegrond staan meerdere soorten planten die hun mineralen niet op dezelfde manier vergaren als de planten bij u in de tuin. Kleine zonnedauw is er zo een; met de kleverige druppels op haar bladeren lokt ze insecten die dan blijven plakken. Met enzymen wordt het lijkje opgelost en worden de kostbare stoffen door de planten opgenomen. Iets liefelijker is de Ogentroost, waarbij de rode lijntjes op het kroonblad doen denken aan rode aderen van een ontstoken oog. Ogentroost wordt dan ook gebruikt bij oogklachten. Maar ook Ogentroost steelt bij de burens.

Niet meer echt zeldzaam is de Moeraswolfsklauw, een plant die haar voorouders heeft in het verre verleden, het Carboon. Echter in dit natuurgebiedje staat de Moeraswolfsklauw -plaatselijk bodembedekkend - en dat is toch wel bijzonder. Wolfsklauwen vermeerderen zich met sporen en niet met zaden zoals ook de Pilvaren die massaal langs het poeltje te vinden is. Pilvaren is een héél klein varentje gebonden aan plekjes die regelmatig onder water staan.

Een totale verrassing is de Parnassia, een plant die met een beetje geluk te vinden is in de duinstreek. Maar dus ook in 't Creyspot! Verder staat er langs het pad rondom de heide

Echte guldenroede, een ongewone verschijning in het Brabantste.

Een minder gewenste plant is de Watercrassula die langs een poel in het weiland staat; wel fraai maar helaas invasief en kán voor veel problemen zorgen. Maar al met al, er is veel moois te vinden in 't Creyspot.

Karin Koppen

Kleine zonnedauw. Foto: Maria Kordewinders

Warkruid, ook wel Duivelsnaaigaren genoemd. Foto: M. Kordewinders

Stijve ogentroost. Foto: Ton Hermans

Scholen gidsen

Gidsen in Geerbos en 't Hurkske

Ook dit najaar hebben we weer met de schoolgidsen en kinderen uit groep zes van de Veghelse basisscholen gewandeld in het Geerbos. De kinderen uit Erp en Keldonk wandelden met schoolgidsen en natuurliefhebbers in 't Hurkske.

In het Geerbos hebben we tussen 2 en 9 oktober zeven wandelingen verzorgd. In de herfst kijken we samen naar herfstkleuren en -verschijnselen. We zoeken samen naar kastanjes, spinnen, slakken, bodemdiertjes, paddenstoelen (plaatjes- en gaatjeszwammen). Met een spiegeltje kun je goed onder een paddenstoel kijken. Met een schepje zoeken we naar bodemdiertjes. En we kijken wat voor een mooie en verschillende webben de spinnen maken. In de insectentuin leren de kinderen over solitaire bijen en graafwespen. Er valt een hoop te zien in de herfst! In een eierdoos mogen de kinderen een paar mooie dingen meenemen om in de klas te laten zien en erover te vertellen. Op die manier wordt niet het hele Geerbos leeggehaald en blijven er nog kastanjes over voor de dieren.

Dit jaar hebben we in Veghel met 162 kinderen van 5 verschillende scholen gewandeld, onder begeleiding van 10 verschillende gidsen. Door de landelijke staking van de onderwijzers viel er een school af en twee scholen haakten af door gebrek aan ouders voor de begeleiding.

Het aantal gidsen neemt af. Daarom hebben we een postwandeling ontwikkeld. Dan wandelen kinderen onder begeleiding van een leerkracht of ouder zelfstandig door het bos. Ze krijgen in Veghel dan een beschrijving en opdrachten mee. En op een post staan twee gidsen. In Veghel is dit voor de meeste scholen een goed alternatief. Maar de meeste schoolgidsen en kinderen vinden het leuker als er schoolgidsen meewandelen!

Oproep

Daarom doen wij hierbij een oproep! Als je zin hebt om twee keer per jaar een keer te wandelen met kinderen in de natuur, meld je dan aan bij de schoolgidsen. Bij Hanneke Leenhouts, Annette Roelands of Marja van Heijst kun je je aanmelden. Onze telefoonnummers staan in de Sprokkels.

Marja van Heijst
Hanneke Leenhouts

Schoolgidsen in 't Hurkske. Wie durft... Foto: M. Kordewinders

Met een blaadje ertussen is het minder griezelig. Foto: M. Kordewinders

Mag ik die regenworm ook even vasthouden. Foto: M. Kordewinders

De Eerdse vrijwilligersgroep posierend in de insectentuin. Foto: F.Fiers

Vrijwilligersuitje

Vóór de vakantie hebben we met onze vrijwilligers van de natuurwerkgroep de Eerdse Bergen de insectentuin in het Geerbos bezocht. Als seizoens-uitje hadden we het plan opgevat om de insectentuin en het Geerbos te bezoeken.

We hebben altijd een onderdeel, gericht op de natuur en later een gezellig samenzijn met drankje en hapje in onze berghut. Er wordt dan altijd even teruggekeken op het afgelopen seizoen van werken in het bos en in de natuurtuin. We kunnen dit jaar tevreden omkijken en zien dat er veel werk is verzet en dat we in de natuurtuin weer flinke stappen hebben gezet.

De heide staat weer prachtig te bloeien met goede struikheide en soms dopheide met weinig pijpenstrootje en andere woekeraars. De inrichting van de natuurtuin is weer goed gevorderd, met de aanplant van enkele bomen en een nieuw stuk bosplantsoen en bessendragende planten. Met auto's zijn we naar Veghel gegaan, in verband met de tijdswinst. We hebben een wandeling gemaakt door het Geerbos, wat voor de meeste Eerdenaren een grote verrassing was. We wisten niet dat er in Veghel een bos was.

Het resultaat van de aanplant van een oude vuilstort, was voor ons een inspiratie ten aanzien van de toekomst van onze oude vuilstort, die nu ook is omgedoopt tot 'Vlagheideberg.' Ten slotte hebben we de insectentuin bewonderd. Iedereen was vol lof over de prachtige bloemen en de insectenhotels. Men was na inschatting met een kennersoog, het erover eens dat deze tuin een enorme hoeveelheid werk vraagt. Ik heb nog wat weetjes verteld over het verschil tussen de verschillende bijen op het gebied van voortplanting, en wijze van nestgedrag. Een wereld ging voor velen open en het idee dat bijen gevaarlijk zijn en steken was al snel verdwenen. De mooie bloemperken zijn voor onze natuurtuin ook een goed voorbeeld en we zullen ons best doen de tuin te evenaren. Compliment aan Lidou en haar clubje vrijwilligers van onze vrijwilligers en dank voor de gastvrijheid. Vol van indrukwekkende beelden van de prachtige tuin zijn we naar de berghut gegaan. Daar is het nog lang gezellig gebleven.

Fia Fiers

Natuurwerkgroep Eerdse Bergen bezoekt de insectentuin. Foto: Fia Fiers

Een ijsvogel die van het poseren niet genoeg kon krijgen. R. Knechten

Dagwandeling

Op zaterdag 16 september heeft het IVN-Veghel weer een najaarswandeling gehad.

Zoals aangekondigd dit keer in Bocholt, Belgisch Limburg. Om 9.00 uur precies vertrokken we naar Bocholt, het was rustig weer. Bij Mariahof maakten we ons startklaar. We liepen door het bos en langs de beek. In tegenstelling tot de voorwandeling in augustus zagen we maar weinig paddenstoelen, in het begin wel alvast de kluijfszwam. Maar goed er waren nog voldoende planten en bomen over om van te genieten. Vanuit de eerste vogelkijkhut waren er maar weinig vogels te bespeuren, dit in tegenstelling tot de tweede en derde. Bij de tweede kon men de zilverreiger, lepelaar, aalscholver en eenden waarnemen, maar ook het ijsvogeltje. Het liet zich karakteristiek vastleggen (zie foto). Nabij de Luysmolen stond een appelboom met daaronder rottende appels die op hun beurt vol zaten met misschien wel honderd atalanta's maar ook de hoornaar, boktor en andere insecten. In de molen hebben we ons getraakteerd op een versnapering waarna we weer verder liepen door het bos naar de auto. Daar moesten we een klein uurtje wachten omdat juist daar een 10-miles run langskwam. Al met al waren we omstreeks 18.00 uur thuis.

Reden genoeg om in het komende voorjaar daar weer naartoe te gaan waarbij jullie van harte zijn uitgenodigd op zaterdag 12 mei 2018.

Houd de 'Sprokkels' van het voorjaar in de gaten.

Rob Knechten

Was het nou een rode of een heksenboleet. Wie zal het zeggen?

Het plantje watercrassula en de mat die het vormt.

Watercrassula !

Ongewenste plant in natuurgebied

In een natuurblad vraagt zo'n titel om een toelichting. Soms verfraaien mensen hun tuin of vijver met allerlei planten uit de tuincentra. Daarbij hebben ze niet altijd in de gaten dat sommige daarvan exotische planten zijn. Geen probleem zou je zeggen, mooie planten, leuke bloemen, dus wat is het probleem?

Zolang de planten in de tuin of vijver groeien is er geen probleem, want daar kijk je elke dag naar en als het te bont of weelderig wordt, snoei je ze.

Mensen die er niet over nadenken, of er geen boodschap aan hebben dat ze er schade mee aanbrengen aan de natuur, dumpen dit soort afval wel eens in het bos of aan de rand ervan, met als gevolg dat ze weer kunnen gaan groeien en een probleem kunnen gaan vormen. Er zijn ook planten waarvan een klein stukje voldoende is om voor de verspreiding te zorgen, die kunnen via schoenzolen of het profiel van banden meegenomen worden. De watercrassula, de boosdoener in dit verhaal, kan uit een stukje van een centimeter weer gaan groeien.

Mensen die een vijver (ondanks dat deze elke tuin verlevendigt en allerlei kleine dieren een habitat biedt) willen dempen of af willen van een of meer vijverplanten of dieren, kunnen de volgende drie dingen doen:

- Beste optie: Je verwijdert de planten door ze af te voeren in de grijze kliko.

- Op een na beste optie: Je brengt de planten en dieren naar de dierenwinkel of het tuincentrum terug. Tuincentra nemen tuinplanten echter nooit terug, maar dierenspecialisten nemen waterplanten (maar let op! watercrassula en een aantal andere invasieve soorten mogen volgens Europese wetgeving niet meer worden verhandeld), vissen en schildpadden soms wel terug.

- Slechtste optie: Je wilt de planten (en dieren) een tweede leven geven en denkt "ik gooi het wel in een poel of bos in de buurt".

Nu de uitleg waarom het laatste de slechtste optie is.

Het slechten van de brug bij de dubbelpoel.

Het plaggen van de omgeving bij de restanten van de brug.

Het stuk met moeraswolfsklauw werd gespaard.

Deze planten, vanuit vaak warme landen in ons land geïmporteerd omdat ze mooi bloeien of lekker groen zijn, hebben meestal geen natuurlijke vijanden in ons land en kunnen dus zonder probleem welig tieren en zelfs woekeren en uitgroeien tot enorme massa's. Dus schiep je de natuur en beheerders op met een groot probleem.

Waterbeheerders en natuurbeheerders hebben hun handen vol (en besteden veel maatschappelijke gelden) aan het bestrijden en verwijderen van deze planten, want die overwoekeren onze inheemse planten en soms zorgen ze ervoor dat hele poelen zo worden overwoekerd dat inheemse planten en dieren er niet meer kunnen overleven. Ook exotische dieren kunnen een enorm probleem veroorzaken. Velen kennen het zonnebaars probleem van het Rauwven een aantal jaren terug.

Dan nu de situatie in 't Hurkske

In 't Hurkske zijn in twee poelen planten gevonden die een gevaar vormen voor de planten en dieren in het gebied.

De plant *Watercrassula* lijkt een mooie plant, maar is funest voor de planten en dieren in ons milieu, omdat deze plant uiteindelijk alles overwoekert waardoor andere (en soms hier aanwezige zeldzame) planten en dieren in de verdrukking kunnen komen.

Daarom is besloten om deze, wat we noemen 'ongewenste exotische plant' aan te pakken.

Het probleem speelt -voor zover we weten- bij twee poelen in het gebied. De gemeente heeft bij één poel geoordeeld dat snel ingrijpen niet nodig was. Het argument daarbij is dat die poel niet toegankelijk is voor publiek, al flink aan het verlanden is en daar kan de plant niet goed tegen. Echter één poel, die met de knuppelbrug en de picknicktafel, ligt langs een wandelroute en daar zijn een aantal zeldzame planten en dieren aangetroffen, hier is snel ingrijpen noodzakelijk geacht. Deze poel is aangepakt om te proberen de *watercrassula* te verwijderen.

Om een indruk te geven welke inspanningen het kost om van deze plant af te komen volgt hier een overzichtje van de werkzaamheden die ervoor nodig geweest zijn:

- Er zijn sleuven gegraven om de verwijderde planten (met de aardlaag waarin ze groeien) met wortel en al in te storten en daarna te bedekken met de schone grond.

- De knuppelbrug was in slechte staat en zou sowieso verwijderd worden, maar omdat de staanders van de brug in de groeiplaats van de *watercrassula* stonden is ervoor gekozen om de knuppelbrug te verwijderen tegelijkertijd met de saneringswerkzaamheden. Of de brug wordt vervangen is aan de gemeentelijke politiek. Er moet wel een alternatieve route gecreëerd worden voor de wandelroute, maar dat kan niet zo moeilijk zijn.

- Daarna is de poel leeggepompt zodat de machines erbij konden komen. Bij dit proces was voortdurend een ecooloog aanwezig om de amfibieën en andere organismen op te vangen en later weer op een geschikte plek in de omgeving los te laten, maar ook om ervoor te zorgen dat er geen stukje van de plant achterbleef.

- De *watercrassula* is verwijderd door een plag/schraapmethode, onder continue begeleiding van een ecooloog. Vooraf en tijdens de ingreep is hierover overleg gepleegd met FLORON (Stichting Floristisch Onderzoek Nederland) wat betreft de zeldzame planten die hier voorkomen.

Het afbranden van de dragers van de brug.

- Hierbij is het gelukt om een groot stuk met moeraswolfsklauw en kleine zonnedauw te sparen, omdat de *watercrassula* op die plek niet was aangetroffen. Wel is het stuk met de pilvaren en moerashertshooi ten prooi gevallen aan de werkzaamheden, maar aangezien het pioniersoorten zijn is de kans groot dat ze gebruik maken van de situatie en deze soorten zich zullen herstellen.

- Een zeer belangrijke maatregel tenslotte, om via de apparatuur besmetting van andere gebieden te voorkomen, is het schoonmaken van alle machine-onderdelen en handgereedschappen die met de aarde en de ongewenste planten in contact zijn geweest (schip, wielen/banden, laarzen etc.). Deze zijn zorgvuldig gereinigd alvorens de werkplek te verlaten.

- Tijdens dit hele gebeuren is de poel voorlopig afgezet met rood/wit linten om de bezoekers buiten het besmette terrein te houden.

- Later zal deze afzetting vervangen moeten worden door een kerend raster om mensen en dieren (reeën en ander wild) buiten te houden zodat die niet voor verspreiding van de *watercrassula* kunnen zorgen (via bv. de hoeven). Positief bijeffect is dat ook honden niet meer in de poel kunnen zwemmen, waardoor de kans op verspreiding verder wordt ingeperkt.

- Als het zeker is dat de plant verdwenen is (na enkele jaren weten we dat pas zeker) kan het raster weer worden verwijderd.

Wat wordt de taak van het IVN in de komende tijd (lees jaren):

- De gekozen methode geeft (op basis van ervaring) een zekerheid van 70-80% dat het in één keer lukt deze plant kwijt te raken.

- Voor wandelaars geldt: Ga het terrein niet op, dit geldt zelfs voor mensen met floristische kennis, want hoe minder betreding van het geplagde gebied hoe kleiner de kans op besmetting/verspreiding, dus hoe meer kans op succes. De uitvoerder gaat komend jaar minimaal 8 keer controleren of de ingreep succesvol is geweest zodat bij eventuele besmetting meteen ingegrepen kan worden.

- De poel is ook komend jaar voor de werkgroep amfibieën een zorgenkindje. Het monitoren van de knoflookpad zal heel secuur moeten plaatsvinden om eventuele verspreiding van deze plant te voorkomen.

- Voor de florakenners is het van belang om de overige poelen in 't Hurkske met argusogen te bekijken, en elke melding van mogelijke watercrassulabesmetting te melden.

Meldingen van watercrassula kunnen gedaan worden op: Amfibieen@ivn-veghel.nl en secretariaat@ivn-veghel.nl

De maatregelen werden uitgevoerd met financiële steun van de provincie Noord-Brabant, met een aanvulling van de gemeente Meierijstad. Het is geïnitieerd door RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland).

We hopen dat deze rigoureuze maatregelen zullen voorkomen dat besmetting van andere poelen in 't Hurkske plaatsvindt. En dat we over enige tijd weer onbekommerd van de planten en dieren rond deze poel kunnen genieten.

Matty Meij

Met dank voor de adviezen Annemarie van Diepenbeek en Martijn van de Loo.

De poelen ontdaan van Watercrassula.

Wildcamera

IVN Veghel heeft een wildcamera aangeschaft om dieren vast te leggen die op bezoek komen als wij er niet zijn. Naast dagopnames (in kleur) zijn ook nachtopnames (zwart/wit) mogelijk. Deze camera kan op velerlei terreinen ingezet

worden en kan door ieder lid van het IVN gebruikt worden om 'wild' dat op bezoek komt vast te leggen.

Er zijn natuurlijk een aantal spelregels waar je rekening mee moet houden.

- Allereerst moet je natuurlijk een geschikte plek uitzoeken, afgestemd op de habitateisen van de diersoort die je hoopt in beeld te krijgen. Het gebruik van aas, aangebracht in het gezichtsveld van de camera, kan helpen diersoorten voor de lens te krijgen. Welk aas je gebruikt hangt af van de soort die je hoopt op de camera te krijgen.

- Als je de camera in de openbare ruimte wilt gaan gebruiken (dit is alles buiten jouw eigen tuin) moet je toestemming hebben van de eigenaar (gemeente, waterschap, staatbosbeheer, Brabantslandschap, eigenaar tuin, boomgaard, agrarisch terrein etc.). Deze hebben soms specifieke voorwaarden waar je aan moet voldoen. En geven maar moeilijk de vergunning. Veelal moet je een gedetailleerd verzoek maken met het waarom, data, maatregelen t.b.v. de privacy etc.

- Hoe dan ook stel de camera zo op dat de kans op opnames van personen zo klein mogelijk is. Dit is om drie redenen: Waarborgen van de privacy.

Voorkomen van veel opnames waar je toch niks aan hebt. En, op de habitatkeuze van de gewenste diersoort na, de belangrijkste: op een zodanige veilige plek dat de kans op diefstal minimaal is.

- Voor je de camera kunt inzetten krijg je instructies over het gebruik, hiervoor is een beknopte handleiding beschikbaar, maar er zijn soms ook speciale instellingen mogelijk voor bepaalde situaties, ook afhankelijk van de gewenste resultaten.

- Als de locatie buiten je eigen terrein ligt, is de veiligheid van de apparatuur ook van belang, voorkomen van diefstal of vernieling is een wezenlijk onderdeel.

- Het nakijken van de foto's kan, als het er veel zijn, flink wat tijd kosten. Dat moet je je wel realiseren. Bedenk wat je met die waarnemingen doet, aan wie/welke instantie deze worden doorgegeven (telmee.nl; waarneming.nl). Bij zeldzame soorten is het niet gewenst dat de exacte locatie publiek wordt. Maak afspraken met het IVN over wat je vervolgens met de foto's doet.

Wil je de camera een keer inzetten neem dan contact op met:

Matty Meij

Email: Amfibieen@ivn-veghel.nl Tel: 0413-350091

Dierendag legenden

Franciscus en de dieren

Op 4 oktober vieren we Dierendag. Deze dag is gekozen naar aanleiding van de sterfdag van Sint Franciscus van Assisi. Deze heilige is niet voor niets gekozen. Franciscus had oog voor alle levende schepsels om hem heen en zag daar de hand van God in. Van Franciscus zijn ook enkele legenden rondom dieren bekend. Uit deze verhalen blijkt de liefde van Franciscus voor dieren.

Preek voor de vogels

Tijdens een wandeling verwonderde Franciscus zich over de grote hoeveelheid vogels om hem heen en over hun prachtige verscheidenheid. Daarom besloot hij een preek aan de vogels te geven. Hij gebaarde de vogels om dichterbij te komen omdat hij hen wilde toespreken. Terstond kwamen de vogels uit de bomen naar hem toe en alle bleven zonder te bewegen voor hem zitten. Ook toen Franciscus tussen hen door liep en hen met zijn pij raakte, verroerde geen enkele vogel zich.

Franciscus zei tegen de vogels: "Geliefde vogelzusters, jullie mogen je Schepper, God, wel heel dankbaar zijn. Hij heeft jullie de lucht toegewezen en de vrijheid gegeven om overal heen te vliegen. Jullie hoeven niet te zaaien of te oogsten; maar God voedt je; Hij geeft je rivieren en bronnen om te drinken, bergen en dalen om je in veiligheid te brengen, en hoge bomen om er je nest in te bouwen. Hij kleedt jullie met de prachtigste kleuren. En geeft jullie de mooiste stemmen. Hij moet wel heel veel van jullie houden om jullie met zoveel weldaden te overladen. Laat iedereen genieten van jullie schoonheid. Zo breng je het meeste eer aan God."

En terwijl Franciscus tot hen sprak, toonden zij door gebaar en getijlp dat de woorden hen een groot genoegen deden en Sint Franciscus deelde die vreugde met hen. En toen Sint Franciscus zijn prediking besloot, maakte hij een kruisteken over hen en gaf hun verlof weer weg te vliegen. Daarop vlogen al die vogeltjes tegelijk op onder wonderschoon gezang en gingen in vier groepen uiteen volgens het kruis dat Sint Franciscus over hen gemaakt had.

De wolf van Gubbio

Franciscus verneemt verhalen van een bloeddorstige wolf die de mensen uit de stad Gubbio aanvalt. De mensen zijn zo bang geworden dat ze zich amper buiten de stadsmuren durven te begeven. Franciscus besluit met zijn metgezellen om de wolf op te gaan zoeken, om te proberen vrede te stichten tussen de wolf en de inwoners van de stad. Als Franciscus nadert, komt de wolf met opengesperde bek op hem aflopen, waarop Franciscus een kruisteken maakt. Hij spreekt tot hem met de woorden: "Kom hier, broeder wolf. In Christus' naam beveel ik je noch mij noch iemand anders kwaad te doen." Op het horen van dat bevel ging hij zachtjes als een lam voor de voeten van Franciscus liggen. Nieuwsgierig kwamen de mensen naar Franciscus en de wolf kijken. Zij waren getuigen van een wonder. Toen sprak Franciscus hem aldus toe: "Broeder wolf, je hebt hier veel onheil gesticht. Alle mensen beklagen zich over je gedrag, en zijn tegen je gekant. Maar ik wil vrede sluiten tussen jou en hen, broeder wolf, en wel op de volgende voorwaarden: dat jij ze geen kwaad meer zult doen, en dat zij van hun kant jou alles zullen vergeven wat je misdaan hebt, en dat ze je niet meer zullen achtervolgen, de mensen niet en de honden niet." Na die woorden gaf de wolf door bewegingen van zijn lijf te kennen, dat hij aanvaardde

wat Franciscus hem zei en dat hij dat wilde nakomen. Daarop zei Franciscus: "Broeder wolf, daar je deze vrede wilt sluiten en je eraan wilt houden, beloof ik je ervoor te zorgen dat de mensen van deze streek je steeds te eten zullen geven zolang je leeft, zodat je geen honger meer hoeft te lijden; want ik weet heel goed dat je al dat kwaad gedaan hebt, door honger gedreven. Broeder wolf, ik wens, dat je me een plechtige verzekering van die belofte geeft, zodat ik er werkelijk op vertrouwen kan." En terwijl Franciscus zijn hand uitstreckte, richtte de wolf zijn rechtersvoerpoot op en legde die voorzichtig in de hand van Franciscus, en gaf hem aldus naar vermogen een plechtig bewijs van trouw. Toen sprak Franciscus: "Broeder wolf, in naam van Jezus Kristus, beveel ik je nu onbeschroomd met mij mee te gaan; dan zullen wij deze vrede in naam van God bekrachtigen." En heel gehoorzaam ging de wolf als een mak lammetje met hem mee naar het marktplein. Vol verbazing zagen de mensen van Gubbio dit alles aan. En als een lopend vuurtje ging dit nieuws door de stad. Hij sprak de mensen in de stad toe: "Luistert, mijn broeders; broeder wolf die hier voor u staat heeft mij beloofd en plechtig verzekerd vrede met u te willen sluiten en u nooit meer in iets te benadelen, als u hem belooft hem iedere dag te geven wat hij nodig heeft; en ik sta er borg voor dat hij dit vredesverdrag stipt zal nakomen." Toen beloofde het volk als uit één mond hem steeds te zullen voeden. De bevolking was in feeststemming omdat zij verlost waren van de gevaren van het woeste beest. Tam liep de wolf door de velden en de straten tot hij van ouderdom stierf.

Straks wordt het weer kerstmis. Het is traditie om naast een kerstboom ook een kerststalletje te zetten. Franciscus bedacht de levende kerststal om de mensen meer betrokken te laten zijn bij het kerstverhaal. In 1223 in Greccio was de eerste levende kerststal te zien.

Tot slot een versje uit 1946 uit een boekje over heiligen.

Franciscus, die de dieren riep

Tot lof van Hem, die alles schiep,

De duif, de uil, de pelikaan,

Zij hoorden u gelukkig aan,

Hun hart vol liefde, onbevreesd.

O was ik er toch bij geweest!

Suzanne

Sprokkelavond 2018

Natuurlijk krijgen we eerst nog de Sprokkelavond in december, traditioneel een feestelijke avond en afsluiting van het seizoen. Invulling is een verrassing net zoals de wijze waarop het lokaal 'versierd' gaat worden door Lidou en consorten

Maar dan de Sprokkelavond in 2018, in februari, dé sprokkelmaand! Zoals altijd worden de Sprokkelavonden door leden ingevuld en dus ook tijdens de Sprokkelavond op donderdag 22 februari 2018. Invulling kan van alles zijn, als het maar gaat over natuur of over IVN. Het mag een gedicht zijn, of een presentatie, of verzin het maar. Vijf minuten, tien minuten of langer (maar niet té lang)

Als je wilt bijdragen aan deze ledenavond geef dat dan even door aan iemand van de jaarprogrammacommissie.

Jacinta Zijlstra (jacils@hotmail.com)

Karin Koppen (tonkarin@home.nl)

Marianne van Zeeventer (marianne.vanzeeventer@onsbrabantnet.nl)

Peter Otte (peter.otte@kpnmail.nl)

Geerbosdagboek

Zaterdag 12 augustus 2017

Matty en Peter hebben het hekwerk verhoogd, maar de lange stengels van de rozen moesten eerst verwijderd worden. Het is nu kaal, over een poosje wordt het weer overwoekerd.

Eindelijk zijn de klokjes gezaaid, de dode stengels moest ik ondersteboven houden anders viel het zaad uit de zaad-doosjes.

De, in de lente, witbloeiende Sleedoorns hebben nu donkerblauwe bessen zo groot als een witte druif, ze zijn eetbaar, maar of ze smaken?

Peter maaide de graspaden in de buitentuin met de grasmaaimachine. Af en toe mopperde hij want het maaien ging stroef als hij over de molshoopjes reed. Misschien had de mol daar lol in en expres onder de paden gegraven om het zand met kracht naar boven te duwen ...

Zaterdag 19 augustus 2017

Matty's trapje stond alweer klaar, zo kon ik weer de rozenbogen snoeien. Maar ik moest er soms mee stoppen omdat het af en toe heel hard goot. Gelukkig had ik een lap plastic over de 3 parasols gespannen en met grote knijpers vastgemaakt aan de wilgentakjes achter de bank. Zo konden Erik (een van de fotografen) en ik lekker droog het einde van het gekletter afwachten, elkaar een beetje beter leren kennen én meteen koffie drinken. Mijn 'tent' hield goed stand, alleen waren er hier en daar zakken met water die je af en toe even naar boven moest duwen om een watervalletje te veroorzaken. Toen de zon weer scheen, was het aangenaam warm en konden we beiden weer aan ons werk. Een nieuwe fotograaf kwam een kijkje nemen.

's-Middags werd het drukker met fotografen, Bert, Carlo en later Pieter. De fotografen geven elkaar een seintje om te laten weten waar iets te zien, zeg maar te fotograferen is, vandaar dat ze soms tegelijkertijd hier zijn. Ja, met zo'n lekker zonnetje wilden de insecten wel tevoorschijn komen! Bert haalde zijn camera uit de koffer ('foto toestel' is tegenwoordig ouderwets dat zeg je niet meer, maar 'foto graaf' blijft bestaan) en maakte een indrukwekkende toeter vast aan zijn camera. Ja, zo legde hij uit, dat is tegen druppels van de blaadjes, maar ook om gericht een beestje in het vizier te krijgen en vooral optimaal met difuus licht te belichten. Op een gegeven moment riep hij dat we moesten komen, hij had een sprinkhaan gefotografeerd, een sabelsprinkhaan, maar die was nog niet volwassen, hij kon nog niet vliegen omdat zijn vleugels nog niet ontwikkeld waren.

Voordat de buien vielen vanmorgen, hadden Peter Otte en Annemieke de paden geschoffeld, een zwaar karwei als het zand nog nat is van de vorige dag. 'Dat laten we mooi zo liggen', zei ze en volgende zaterdag kunnen we het onkruid zo wegharken, en ze ging verder met het schonen van een perk. Peter daarentegen moest naar huis en kwam later op de middag terug om andere karweien af te maken.

Pieter bracht niet alleen zijn camera mee maar ook een kistje met jacobskruiskruiden. Meteen maakte ik een stukje vrij om ze direct de grond in te zetten. Het zijn goede drachtplanten voor onze bijtjes o.a. wormkruidbij, pluimvoetbij, tronkenbij.

Maandag 21 augustus 2017 - 14.00 uur

Even zitten in de schaduw van de parasol ... heerlijk die rust hier!

Het antiprowathek in aanbouw. Roept u maar!

Het hek vordert al aardig. Klaar voor klimmers.

Buitenmeierijstadsonderonsje. Waarover spraken zij boven op dat hek!

Bert met zijn twee toeters. Je moet er wel wat voor over hebben.

Bijenwolfkever op guldenroede. Foto: Peter van Beurden

De buxusmotten gingen hem voor. Vic maakt zijn karwei af.

Koperuil *Diachrysis chrysitis* Geerbos Veghel. Foto: Pieter van Breugel

Eens kijken ... 6 witjes, een kleine vos en een libelletje, zij vliegen over de muur, alleen de witjes fladderen helemaal rond in de binnentuin, zij kennen blijkbaar geen rust. De vogels laten zich niet horen, oh-ja, net een overvliegende groene specht en heel even een meesje en larhyruspeulen die openknallen om hun zaden te verspreiden, het ruisen van de populieren en van heel ver, de grote weg, `that's it`!

Iemand vertelde mij dat het nergens stil was of kon zijn, zelfs in een grot niet, want dan hoor je het geluid van vallende druppels. Maar waar het echt stil is, is voor mij de woestijn.

Aan de rand ervan hebben we gelogeerd en zijn met kamelelen 500 meter de prachtige ijzerrode zandheuvelds in gegaan. Als je elkaar iets toeriep, verstomde je stem onmiddellijk. Dan pas begrijp je de uitdrukking 'een roepende in de woestijn'.

Mijn oog valt op de grote donkergroene lijsterbes met zijn oranje/rode bessen en nog mooier is de Gelderse roos, met zijn knalrode trossen glimmende bessen.

Als kind droeg ik een groene rok met een fel rode tulp als zakje eraan vastgemaakt, het liefst droeg ik het dagelijks, maar ik werd groter en groter en ineens was de rok `verdwenen`.

Rode bessen zitten ook aan de slingers van de Bryonia, niet te eten voor ons maar wel door de vogels. De bes moet door het zuur van de maag gaan en daarna met vogelmest op de grond vallen. Matty vertelde mij dat je de zaden ook in het zoutzuur kon leggen en daarna zaaien met mest voor hetzelfde resultaat. Wat ik ervan weet, is, dat ze van kalk houden. 15 jaar geleden heb ik een Bryonia verplant, de wortel, een zware knol zo groot als een voetbal, heb ik veel gespaarde eierschalen (= kalk) gegeven. Hij doet het nog steeds goed, hij heeft niet geleden van de verplaatsing.

De knalgele guldenroede begint uitgebloeid te raken, op het moment een van Pieters' lievelingsplekjes om insecten te fotograferen. Later keken we samen naar de nieuwe flat.

Twee gesloten gangen en 1 nog half open. Waarom een wespje haar werk niet afgemaakt heeft, is volgens Pieter, misschien omdat ze gewoon dood gegaan is. Maar je zag wel dat het wandje van het gat mooi gestukadoord was met lichtgrijze leem..

De middag vliegt voorbij, snel nog wat grassen verwijderen, het is hoogtijd om naar huis te gaan.

Zaterdag 26 augustus 2017

Het werk in het Geerbos zorgt af en toe voor verrassingen. Zo was ik op de muur bezig en keek toevallig onder een blad van een toorts en ontdekte in een dicht spinsel, een groen/gele cocon van een insect, zelf dacht ik aan een vlinder. Het blad heb ik afgesneden en in een kopje gedaan. Toen begon het vlak erna hevig te regenen en het kopje raakte vol regenwater. Gelukkig had het niets geleden en na een paar dagen (het beestje helemaal vergeten) bracht ik het naar Pieter.

Na een week melde Pieter dat het was uitgekomen en het bleek een koperuiltje te zijn! Nog nooit gezien in het Geerbos ... Pieter vertelde dat hij er 5 in het GB gefotografeerd had de laatste jaren. Hij had het in zijn tuin losgelaten en `zal zijn weg wel vinden`, meldde hij.

Zaterdag 14 oktober 2017, derde Geerbosdag

Jeanne had 2 wijndozen vol plantjes voor me klaargezet. Ze legde uit wat erin zat: perzikbladklokjes, reseda's, hartgespan, toortsen, enz. `Wat je niet gebruiken kunt, doe het dan maar weg`, zei ze. Over 2 soorten twijfelde ik en eerst aan Pieter gevraagd of ze van belang waren voor onze bij-

tjes, nee, zei hij, dat was vrouwenmantel (dat vermoedde ik al) en een soort walstro. Dus nadat ik me geïnstalleerd had en de plu's vastgepind had, kon ik de overige planten in de grond zetten.

Margriet was de eerste die aankwam, ze wilde meteen aan het werk, het gras op de dakpannenmuur stak hier en daar boven de andere planten uit, ze toverde lange grasslierten uit de grond. Maar eerst plaatste ze een rijtje bakstenen schuin in de grond, in een golvende lijn, als afscheiding tussen 2 perken. Het zag er mooi uit, je kon merken dat ze dat meer gedaan had.

Het ene perk is beplant met heide, koninginnenkruid (ook wel leverkruid genoemd), toortsen, koningskaarsen en lupine en het andere is de vaste plaats van de betonie.

Corrie en Annemieke plukten het gras uit het veldje achter de bank. Penitentie-kniewerk, maar je kon goed zien dat het gras weinig kans meer zal hebben zich uit te breiden. Maar wanneer zal ik daar mijn klapprozen kunnen zaaien? Volgens de Oecologische Flora deel 1: "Klaproozaden die zich in en op de grond bevinden, vertonen een kiemrust waaruit ze deels na kortere, deels na langere tijd 'ontwaken'. Sommige zaden kiemen in de herfst en vormen een overwinterende rozet, andere kiemen in het voorjaar. Dit betekent risicospreiding: de vóór de winter gekiemde exemplaren kunnen gedurende een langere periode voedingsstoffen opnemen en zullen in de regel forsere planten met een hogere zaadopbrengst worden. De lentekiemers lopen minder gevaar door vorst (of onkruidbestrijding) voortijdig het leven te laten". Tot zover het citaat.

Dus ik zou de helft in de herfst en de andere helft in de lente kunnen zaaien. Gewoon proberen ...

Pieter maaide met de zeis het veldje na het toegangspoortje, hij botste regelmatig met de zeis tegen de stenen van de verwilderde dierenheuvel. Die bakstenen gaan er binnenkort uit, want zo is het geen doen en ik kan ze ergens anders goed gebruiken.

Peter maaide de buitenpaden met de grasmaaier, zo komt er geen graszaad in de binnentuin, en de bezoekers kunnen er goed op lopen.

Mia was ook present, zij deed haar taak met vlijt: alle infoborden kregen een wasbeurt, iets dat af en toe moet gebeuren.

Ondertussen waren Riet en Willem aangekomen, zij konden meteen gaan zitten voor de koffiepauze. Even later haalde Willem een slijptol uit een kistje om het kapotte slot van de pomp door te slijpen. Hij kreeg ook als taak de grassen uit de zonneheuvel te verwijderen en nee! hij had geen schepje of harkje nodig, vond hij. 'Mijn vingers doen het werk'. En daarbij toonde hij mij zijn gekromde vingers. Pas toen iedereen vertrokken was, startte Peter de motormaaier en kon hij zo het overige hoge gras en planten wegmaaien.

Het werk in het Geerbos gaat gewoon door op zaterdagen, behalve als het gevoren heeft, dan blijf ik liever binnen bij de 'kachel'.

Mocht je in de wintermaanden mee willen helpen, dan ben ik er pas om 10.00 uur (staat ook in het jaarprogramma), in april beginnen we weer om 9.30 uur.

Tot ziens in het Geerbos en...

Groetjes, van Lidou

Annemieke schoont het eenjarigenperk van vingergras.

Twee oudjes maaien er lustig en soms brommend op los.

Aan de koffie. Werken die mensen eigenlijk wel voldoende?

Wat is het IVN?

Het IVN wil de natuur in al haar kleur en veelvormigheid onder de aandacht van mensen brengen en daardoor bijdragen aan de verwonderingen en het respect voor al het leven rondom ons.

Daarom is onze zelfgekozen lijfspreuk:

In Voor Natuur

Het IVN Veghel is aangesloten bij de landelijke Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie in Amsterdam.

Wat biedt het IVN Veghel? Voor belangstellenden organiseert het IVN cursussen, tentoonstellingen, wandelingen en fietstochten in en rondom Veghel. Voor leden en donateurs staan ook wandelingen in nabijgelegen natuurgebieden en verenigingsavonden met diverse natuurthema's op het programma.

De overige activiteiten vinden plaats in werkgroepverband:

Werkgroep / activiteit / Contactpersoon / telefoon

Amfibieën:

Matty Meij35 00 91

Geerbos/insectentuin:

Pieter van Breugel36 27 53

Planten:

Karin Koppen21 02 16

Schoolgidsen:

Hanneke Leenhouts.....28 78 51

Annette Roelands.....35 39 19

Marja van Heijst.....35 40 47

Veghelse Vogelaars:

Wolter Brongers.....34 07 64

Weidevogelgroep Boerdonk:

Tom van Lieshout.....366255 / 06 51769185

Veghels Landschap:

Fer Kalis34 13 48

Tentoonstelling:

Mia Rooijmans36 29 77

Verenigingsblad Sprokkels:

Maria Kordewinders(0492) 46 33 83

Ledenactiviteiten:

Lidou van Beurden36 57 12

Vrijdagochtendwandelgroep:

Pieter van den Berk36 60 84

Wandelen met De Donk:

Mia Rooijmans36 29 77

Wilt u actief worden in het IVN?

Dan bent u welkom als lid. Het lidmaatschap kost € 20,00 per jaar en voor huisgenootleden € 10,00 per jaar. Overmaken op rekeningnr. NL62 TRIO 0338 4476 36

Nadere inlichtingen of aanmelden bij het secretariaat IVN

Veghel Antoniusstraat 11, 5469 EV Keldonk of secretariaat@ivn-veghe.nl

Wilt u het IVN Veghel ondersteunen? U bent van harte welkom als donateur (minimum € 10,00 per jaar).

Overmaken op NL62 TRIO 0338 4476 36 t.n.v. IVN afdeling Veghel. U krijgt dan het jaarprogramma toegezonden en vier keer per jaar het verenigingsblad Sprokkels, door en voor leden gevuld met nieuws en verhalen over de natuur in en rondom Veghel.

Afmelden ? Voor 1 december van het lopend jaar bij het secretariaat.

In Sprokkels leest u onder andere over: alles waar u in verwondering verslag van doet om anderen van uw belevenissen mee te laten genieten.

Alle artikelen in Sprokkels geplaatst, geven de persoonlijke mening van de schrijver weer.

Kopij inleveren:

Voor het winternummer 117 Tot 15 januari (lieft eerder!)

Redactieadres:

Maria Kordewinders-van den Tillaar Geluckweg 4 5469 NA Boerdonk

Telefoon:0492 - 46 33 83

E-mail: kordewinders@home.nl

Kopij als losse tekst en liefst met zelfgemaakte foto's en/of tekeningen in een afzonderlijke bijlage.

De kikker

Enkele maanden geleden trof ik een bijzondere bruine kikker in de bijkeuken aan.

Het beestje is op een zomerse dag door de tuindeur naar binnen gewipt en heeft zich laten insluiten. Nadat de deur werd dichtgemaakt was deze kikker de weg kwijt en al huppend in een leeg champignondoosje terechtgekomen. Daar heb ik deze ontdekt. Frappant is dat de kikker in deze houding zijn laatste adem heeft uitgeblazen en is uitgedroogd.

Rob Knechten

Aan alles komt een eind. Foto: Rob Knechten

